

Έθνος και Αριστερά

20/03/2016 · by [2467kollontai](#) · in [uncategorised](#).

Έχουν απόλυτο δίκιο όσοι λένε ότι όταν χιλιάδες πρόσφυγες πολέμου δολοφονούνται και βασανίζονται μαζικά στα σύνορα των κρατών και η συζήτηση επικεντρώνεται στο θέμα με την ονομασία της Μακεδονίας, τότε ηθικά, όπως ίσως θα σημείωναν οι συγγραφείς της *Διαλεκτικής του Διαφωτισμού*, παρακολουθούμε να επαναλαμβάνεται το Άουσβιτς. Όμως ίσως έχει μία αξία να σταθεί κανείς για λίγο σ' αυτό το θέμα και ο μόνος λόγος είναι ότι η υπεράσπιση του έθνους, η περιχαράκωση της εθνικής κυριαρχίας, τα αιτήματα για εθνική ανεξαρτησία και οι χιλιάδες δολοφονημένοι δεν είναι σημεία ασύνδετα μεταξύ τους.

Για να πιάσουμε από την αρχή τη συζήτηση περί υπεράσπισης της εθνικής ανεξαρτησίας και των εθνικών συμφερόντων: Πρώτον, όταν υπάρχει ένα εθνικό κράτος, το επίδικο της εθνικής περιχαράκωσης είναι ένα αίτημα απολύτως ανεδαφικό. Κι αυτό, γιατί πολύ απλά, το σύστημα των εθνικών κρατών είναι ένα σύστημα που εκφράζει τις δυναμικές σχέσεις συμφερόντων της αστικής τάξης κάθε χώρας με κάθε άλλη, άρα εξ' ορισμού δεν μπορεί να υπάρξει εθνικό κράτος ανεξάρτητο. Ο μόνος τρόπος να έχει νόημα ένα τέτοιο αίτημα είναι όταν το ζητάει ένας εθνολογικά συγκεκριμένος πληθυσμός με μια συγκροτημένη δομή διοίκησης που διεκδικεί να αναγνωριστεί ως κράτος. Δεύτερον, η συζήτηση για τα εθνικά συμφέροντα σημαίνει την εξάλειψη της πραγματικότητας της ταξικής εκμετάλλευσης. Αν το εθνικό κράτος ήταν μια δομή που απηχούσε εξ' ίσου τα συμφέροντα των μελών που θεωρούνται μέλη της εθνικής ομάδας που αναφέρονται σε αυτό, τότε ναι, θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτό το κράτος αγωνίζεται να σπάσει κάποιου είδους υποτέλεια στον παγκόσμιο ανταγωνισμό. Και αν παρά το γεγονός ότι σ' αυτό το κράτος διενεργούνται εκλογές, δηλαδή από τη στιγμή που κατοχυρώνεται θεσμικά η έννοια της εθνικής κυριαρχίας, θεωρείται ότι αυτή δεν λαμβάνεται υπόψη, τότε αυτή η αντίληψη θεωρεί πως το έθνος, η κυβέρνηση και η κοινωνία είναι το ίδιο υποκείμενο. Τρίτον, η εθνική ανεξαρτησία όχι απλώς δεν σημαίνει πολιτική ανεξαρτησία, αλλά ίσα ίσα οι δύο έννοιες είναι αντιπαραθετικές. Αν υπάρχει μερική πολιτική εξάρτηση π.χ. του ελληνικού κράτους από την ΕΕ, αυτό δεν σημαίνει εθνική εξάρτηση. Η ιδεολογία της «εθνική εξάρτησης» δουλεύει για την ενσωμάτωση των συμφερόντων της αστικής τάξης στην αιτηματολογία των κινημάτων, γιατί «όλοι είμαστε κοινωνοί του έθνους» και αναπαράγει συνεχώς τις βάσεις της πολιτικής εξάρτησης που είναι έκφραση της ταξικής υποτέλειας.

Θα πει κανείς, γιατί μας τα λες όλα αυτά; Η δεκαετία του '90, όταν ο Συνασπισμός συμμετείχε στα φασιστοσυλλαλητήρια για την ελληνικότητα της Μακεδονίας και το ΚΚΕ έβγαζε ανακοινώσεις για να τονίσει πως αυτό έχει την πραγματικά πατριωτική γραμμή και πως αναγνωρίζει τον άδολο πατριωτισμό εκείνων που διαδηλώνουν, όταν αναρχικοί συλλαμβάνονταν επειδή μοίραζαν φυλλάδια που «προκαλούσαν εθνική διχόνοια» είναι πια μακριά. Σήμερα, τέτοιες απόψεις στον αριστερό διάλογο εκφράζονται μόνο από τους απογόνους του Καραμπελιά, τον Καζάκη και γενικά όλους τους πρωτοστάτες στον «σύγχρονο αντικατοχικό αγώνα». Ακόμα και η γραμμή για εθνική ανεξαρτησία και εθνική ενότητα εξαντλείται από τη μη κυβερνώσα αριστερά σε αποσπασματικά αιτήματα περί εθνικοποιήσεων τομέων της οικονομίας και αποτίναξη του ζυγού της ΕΕ. Μάλλον, όμως τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Πρόσφατα, για παράδειγμα, διαβάσαμε την ερμηνεία του στελέχους της ΛΑΕ Δημήτρη Μπελαντή για την ισχυροποίηση του ISIS, όπου δεν διστάζει να καταδείξει ως αιτία την παρακμή του δυτικού πολιτισμού και να κατηγορήσει τα αντεθνικά συνθήματα που τον αντιμάχονται, δείχνοντας ότι πιο επικίνδυνος εθνικισμός, όχι απλώς υποστηρίζει την κυριαρχία, αλλά μένει πάντα πολύτιμη εφεδρεία της. Ίσως θα είχε αξία να υπάρξει μια συζήτηση για τη σχέση του έθνους και του πατριωτισμού με τη αριστερά και πρώτα από όλα εξετάζοντας την ιστορία, για μία φορά όχι από την πλευρά των νικητών.

Ο μεγαλοϊδεατισμός του τοπικά ισχυρού καπιταλισμού της Ελλάδας σήμαινε την εμπλοκή του στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιανατολικής Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής σχεδόν από τη γένεση του διεθνώς αναγνωρισμένου ελληνικού κράτους. Μπορεί στα μέσα του 19^{ου} αιώνα η «μεγάλη ιδέα» να ήταν

ένα αλυτρωτικό όραμα για την αναδρομική επιβολή μιας εθνικής συνείδησης στους πολλούς και ετερογενείς πληθυσμούς της περιοχής του νεοσύστατου κράτους, σε μια περίοδο μάλιστα που οι αυτοκρατορίες που κατέρρεαν προκαλούσαν συνεχείς επαναχαράξεις των συνόρων, ωστόσο με το πέρασμα στον 20ο αιώνα η ιδέα πήρε υλικότετους όρους εναρμονισμένους με τη διεθνή πολιτική του επεκτατικού ιμπεριαλισμού της εποχής. Μάλιστα, ο ελληνικός στρατός συμμετείχε ήδη από πολύ νωρίς σε ιμπεριαλιστικές παρεμβάσεις, όπως η στρατιωτική παρέμβαση ενάντια στις επαναστατικές δυνάμεις στην Ουκρανία. Όταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος «έβγαλε» την Ελλάδα στον πόλεμο, το κεφάλαιο που διατηρούσε συμφέροντα στη χώρα σχημάτιζε έναν πολύ ευέλικτο οικονομικό παράγοντα στον τοπικό ανταγωνισμό. Η συντριπτική ήττα στην Τουρκία το '22 δεν έφερε πίσω μόνο τον διαλυμένο στρατό, αλλά και το πλήγμα στον μεγαλοϊδεατικό εθνικισμό και την ακύρωση των βλέψεων εδαφικής επέκτασης, τουλάχιστον προς ώρας. Ο στρατός ωστόσο ανέλαβε να ξεπλύνει την αστική εξουσία, αποκαθιστώντας την κοινωνική τάξη με το κίνημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου των Πλαστήρα-Γονατά-Φωκά και σχηματίζοντας τη νέα κυβέρνηση που θα επανέφερε στην ομαλή πολιτική την αστική τάξη που είχε επενδύσει στον βενιζελισμό.

Ο εθνικισμός θα αλλάξει χαρακτήρα, γιατί ο νέος εχθρός βρίσκεται στο εσωτερικό και όχι στο εξωτερικό της χώρας. Πρόκειται για τον υποκινητή της κοινωνικής εξέγερσης, το υποκείμενο που δειλά διαχωρίζεται από τα αστικά στρατόπεδα των εμφύλιων συγκρούσεων του 1915 σε μια ανεξάρτητη κοινωνική δύναμη και μαζικοποιείται με την εγκατάσταση των προσφύγων το 1922. Αυτή η μεταστροφή δεν αργεί να περιχαρακωθεί θεσμικά με την κατάσταση πολιορκίας να θεσπίζεται μέσο αντιμετώπισης του εσωτερικού κινδύνου. Το 1922, οι κομμουνιστές είναι μια πολύ μειοψηφική δύναμη στην ελληνική κοινωνία, όμως το ρήγμα των κοινωνικών αγώνων έχει βαθύνει και μέσα από το εργατικό και αντιπολεμικό κίνημα οι δεσμοί τους με την τάξη δυναμώνουν. Οι κομμουνιστές θα είναι η μόνη συγκροτημένη φωνή που θα αμφισβητήσει τον εθνικό μεγαλοϊδεατισμό και την ιδεολογία της εθνικής ομόνοιας από ταξική σκοπιά, θα είναι η μόνη δύναμη που θα αντιταχθεί τόσο στα σωβινιστικά εθνικιστικά παραληρήματα, όσο και στον φιλελεύθερο εθνισμό που αποζητά την επικαιροποίηση του αρχαίου μεγαλείου προς έναν σύγχρονο εθνικό λόγο που θα έδινε στην Ελλάδα τη θέση της στον αναδυόμενο κυρίαρχο Δυτικό κόσμο. Η αυτοσυνείδηση της εργατικής τάξης είναι παράγοντας που την καθιστά ξένο σώμα μέσα στο έθνος. Μάλιστα, αν η αφορμή για τη νέα πολιτειακού τύπου αυταρχική μεταρρύθμιση είναι ο έλεγχος των φιλοβασιλικών δυνάμεων, το 1923 γίνονται εμφανείς οι πραγματικές αιτίες της, αφού προς χάριν της εθνικής υπεράσπισης ο στρατός καταπνίγει την απεργία 150.000 εργατών, ενώ κατοχυρώνεται η ποινικοποίηση της άποψης. Η αιματοβαμμένη απεργία αποδεικνύεται πως θα γίνει το έδαφος του βενιζελικού εκσυγχρονισμού πέντε χρόνια αργότερα. Η διακυβερνητική αστάθεια από το 1923 έως την Β' Ελληνική Δημοκρατία (τρεις κυβερνήσεις μέσα σε έναν χρόνο), δεν ξαφνιάζει. Η αστική τάξη ιχνηλατεί τρόπους αντιμετώπισης της κοινωνικής πόλωσης.

Οι δημοκρατικές κυβερνήσεις εθνικής ενότητας φέρνουν το Ιδιώνυμο, πλέον οι όροι διασφάλισης της κοινωνικής ειρήνης σχηματοποιούνται γύρω από ένα τρίπτυχο: Έθνος-Πατρίδα-Αντικομμουνισμός. Μέσα σε έξι χρόνια καταδικάστηκαν πάνω από 3.500 άνθρωποι, όμως οι εργατικοί αγώνες δεν καταστέλλονται ούτε από τις φυλακίσεις και τις εκτελέσεις, ούτε από τις επιθέσεις των παρακρατικών ταγμάτων. Όταν ο φασισμός θα ερχόταν, στις διάφορες μορφές του στην Ευρώπη, θα ερχόταν ως συνέχεια μετά από σχέδιο διάσωσης των αστικών δυνάμεων. Στους πυλώνες των δυνάμεων του άξονα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, σε Γερμανία και Ιταλία, ο φασισμός δεν κατέλυσε την κοινοβουλευτική διαδικασία, αλλά τη χρησιμοποίησε- το ίδιο θα γινόταν και στην Ελλάδα. Και όντως, μετά το πραξικόπημα Κονδύλη και τον θάνατο του Δεμερτζή, αναλαμβάνει πρωθυπουργός ο Μεταξάς, μετά από μία περίοδο που σύσσωμος ο φιλελεύθερος πολιτικός χώρος εκφράζει τον θαυμασμό του στα ολοκληρωτικά καθεστώτα της Ευρώπης. Έτσι, ο Μεταξάς ανακοινώνει την εθνική ανασυγκρότηση ενάντια στον εσωτερικό και εξωτερικό κίνδυνο απολαμβάνοντας σχεδόν πλήρη στήριξη από το αστικό μπλοκ. Ο επικείμενος πόλεμος από τη μία επιτάσσει εσωτερικές προεργασίες. Δεν είναι μακρινά γεγονότα η πολύνεκρη απεργία της Θεσσαλονίκης και οι φοιτητικές κινητοποιήσεις. Από την άλλη θρέφει προσδοκίες. Ας μην ξεχνάμε το υπόμνημα της εξόριστης κυβέρνησης το 1941, υπό την πρωθυπουργία Τσουδερού, που απευθυνόμενο στους Άγγλους ορίζει τις μεταπολεμικές εδαφικές επεκτατικές διεκδικήσεις της Ελλάδας.

Το 1934 η στροφή της γραμμής της κομμουνιστικής αριστεράς από τον διεθνισμό στον προσεταιρισμό του εθνικού πατριωτικού αγώνα αποδίδεται συνήθως στην αλλαγή της κρατικής πολιτικής της Σοβιετικής Ένωσης. Συχνά, μάλιστα, στην πολιτική αυτή αποδίδεται εύκολα η μεγάλη δυναμική των οργανώσεων του ΕΑΜ. Ταυτόχρονα, ωστόσο, η γραμμή αυτή αποδίδεται και στην τελική ήττα του Δημοκρατικού Στρατού και την σφαγή των κομμουνιστών φυσικά, πολιτικά και ηθικά μετά το τέλος του εμφυλίου. Καταλαβαίνει κανείς ότι δεν μπορούν να συμβαίνουν και τα δύο ταυτόχρονα. Και όντως, το ΕΑΜ δεν γεννήθηκε πάνω στις αποφάσεις των διορισμένων επιτελείων του ΚΚΕ κι αυτό πια, το παραδέχονται όλοι. Το σαμποτάρισμα της παραγωγής των εργοστασίων που εκμεταλλεύονταν οι κατοχικές δυνάμεις, η οργάνωση της πρώτης εργατικής απεργίας στην κατοχή και της πρώτης πολιτικής διαδήλωσης για τον επισιτισμό και την πάση των συλλήψεων, των βασανισμών και των εκτελέσεων το 1942, η άρνηση της επιστράτευσης το 1943 ήταν βέβαια η συνέχεια της εργατικής άνοιξης που προηγήθηκε του πολέμου με εκατοντάδες απεργίες κάθε χρόνο και μεγάλο ορόσημο την απεργία του '36 στη Θεσσαλονίκη.

Δυστυχώς, όμως, για ακόμα μια φορά η ιστορία έγραψε πως η αριστερά που υποστέλλει τις σημαίες του ταξικού πολέμου προς χάριν της εθνικής υπεράσπισης δεν είναι απλώς ακίνδυνη για το σύστημα, αλλά επικίνδυνη για την εργατική τάξη. Η συνθήκη του Λιβάνου και η συμφωνία της Καζέρτας, τα Δεκεμβριανά και η Βάρκιζα, που καθοδηγήθηκαν από αυτήν την πολιτική, έστρωσαν τον δρόμο του άδοξου τέλους ενός ένδοξου αγώνα. Και όντως, όσο η εργατική τάξη μετατρέποταν στον λαό που ταυτίζεται με το έθνος, το όραμα της κοινωνικής επανάστασης απομακρύνεται. Το ΚΚΕ που είχε αντιταχθεί στην ιμπεριαλιστική επέμβαση της Ελλάδας στην Ουκρανία το 1919, όταν ακόμα ονομαζόταν ΣΕΚΕ, αλλά και στην επέμβαση στη Μικρά Ασία, κοινούσε τις ιδέες του διεθνισμού στο κοινωνικό και αντιπολεμικό πεδίο, σε συνδυασμό με τα νέα δεδομένα που δημιουργούσε η προσφυγιά. Η εκτίμηση των κομμουνιστών ήταν ότι και οι δύο όψεις της αστικής τάξης, η συντηρητική και η φιλελεύθερη, έχουν τον ίδιο σκοπό, τη διάσωση του αστικού καθεστώτος, κάτι που αποκλείει κάθε συζήτηση για εθνική συμμαχία. Στο 3^ο έκτακτο συνέδριο δηλώνεται πως το έθνος είναι μια ιστορική κατασκευή και η συζήτηση περί έθνους είναι το επόμενο της οργάνωσης του αστικού κράτους. Γι' αυτό και το ΚΚΕ αντιμετώπιζεται ως κατεξοχήν αντεθνικό κόμμα. Δεν είναι μόνο η τότε γραμμή για ανεξαρτητοποίηση της Μακεδονίας, γραμμή που φιλοδώρησε για πολλά χρόνια τους αγωνιστές με το προσωνύμιο Εαμοβούλγαροι, ακόμα και όταν η θέση αυτή είχε εγκαταληφθεί, ήταν ότι η αντεθνική πάλη ήταν ξεκάθαρη πάλη από την πλευρά των εργαζομένων. Όταν το 1931, το ΚΚΕ αρχίζει να αγκαλιάζει την ιδέα του έθνους, αυτό δεν συμβαίνει απλώς γιατί η γραμμή της Διεθνούς αγκαλιάζει τον νέο εθνικισμό της ΕΣΣΔ. Αυτή είναι ίσως μία εύκολη ερμηνεία. Η αλλαγή πάνω στο ζήτημα του έθνους είναι αλλαγή στρατηγικής. Η Έκτη Ολομέλεια χαρακτηρίζει πως πλέον ο καθυστερημένος εγχώριος καπιταλισμός χρειάζεται μία επανάσταση αστική που θα λειτουργήσει ως μεταβατικό στάδιο διευκόλυνσης της προλεταριακής επανάστασης. Και όντως, η συνεργασία με τις αστικές δυνάμεις δικαιολογείται προς χάριν του πατριωτικού αγώνα. Άρα η μεταστροφή του 1934 δεν είναι απότομη, τα αντιφασιστικά ευρεία μέτωπα που ξελάσπωσαν την αστική τάξη έως και σήμερα μετά τον Β Παγκόσμιο, δεν ήταν μια άτυχη στιγμή για την ιστορία του κομμουνιστικού κινήματος, αλλά μια εκούσια αλλαγή στρατηγικής. Μάλιστα, δεν μπορεί κανείς να μην βλέπει τη λειτουργία των Λαϊκών μετώπων όπου αυτά πήραν θέσεις εξουσίας στον ρόλο τους στην καταστολή απεργιών, τη φίμωση κάθε ανεξάρτητου εξεγερτικού στοιχείου και στον αγώνα εξόδου του καπιταλισμού αλώβητου από την κρίση. Η διαφορά με τις αστικές δυνάμεις δεν είναι το διαφορετικό σχέδιο για το κόσμο, αλλά οι αγνότερες προθέσεις. Όταν η αστική τάξη προβάλλει πατριωτισμό, το ΚΚΕ μιλούσε για αληθινό πατριωτισμό, όταν η αστική τάξη υποσχέθηκε αργότερα Αλλαγή, η αριστερά μίλησε για πραγματική Αλλαγή.

Αν το κομμουνιστικό κίνημα θα μπορούσε να νικήσει τις ξένες επεμβάσεις και την εγχώρια αστική τάξη δεν θα το μάθουμε ποτέ, αλλά αυτό δεν είναι δικαιολογία. Γιατί ο αφοπλισμός, κυριολεκτικά και μεταφορικά, έγινε από την ίδια την εθνική γραμμή της αριστεράς. Η πραγματική δύναμη του ΕΑΜ και μετέπειτα του Δημοκρατικού Στρατού, η αυτοοργάνωση και η επιβολή ανταγωνιστικών θεσμών, πολεμήθηκαν από την ίδια την αριστερά. Οι ιστορίες για τα λαϊκά μέτωπα στη Γαλλία ή στην Ισπανία πριν τον Πόλεμο, όταν οι πρώτες εκκλήσεις των μετωπικών αριστερών κυβερνήσεων για αυτοσυγκράτηση μεταφράστηκε σε βίαιη καταστολή των εργατικών κινητοποιήσεων, είναι λίγο πολύ γνωστές. Μια λιγότερο γνωστή ιστορία τοποθετείται ένα μήνα πριν τα Δεκεμβριανά του 1944 στην Ελλάδα, όταν η κυβέρνηση «εθνικής ενότητας» μαζί με τη ΓΣΕΕ συμφώνησε στην αναγκαιότητα να

υπάρξουν μέτρα για τη σταθεροποίηση της δραχμής, μπροστά στην απαιτούμενη μεταπολεμική παραγωγική ανασυγκρότηση, με επακόλουθους μισθούς πείνας. Τότε υπουργός οικονομικών ήταν το στέλεχος του ΕΑΜ Αλέξανδρος Σβώλος, το στέλεχος του ΚΚΕ Μιλτιάδης Πορφυρογένης ήταν υπουργός εργασίας και γραμματέας της ΓΣΕΕ το επίσης στέλεχος του ΚΚΕ Κώστας Θέος. Αυτά συνέβαιναν ενώ εργάτες καταλάμβαναν τα εργοστάσια και αυτοοργανώνονταν ενάντια στην πείνα. Γι' αυτή την ανώριμη στάση τους ίσως φταίει που δεν είχαν ακόμη υπόψη τους το πόνημα του Δημήτρη Μπάτση για την ελληνική βαριά βιομηχανία, που θα εκδιδόταν 3 χρόνια αργότερα...

Άννα Β.